

Alenka Urh

Irena Svetek: *Zaspi, mala moja, zaspi.*

Maribor: Založba Litera, 2014.

Ob branju tretjega romana Irene Svetek *Zaspi, mala moja, zaspi* se zdi, da je šlo v osnovi za dve ločeni pripovedi, ki sta bili združeni s preprostim namenom uresničitve romanesknih ciljev. Še več, zdi se, da je bila v začetku zgodba pravzaprav ena sama (tista "haitska", iz drugega dela romana) in kopica natančno popisanih, a selektivno izbranih otroških spominov junakinje Nene (oziroma Irene), ki predstavljajo nekoliko položno vzletišče za veliko hitreje in višje leteči drugi del. Ta spominsko obarvani del v določeni meri zagotovo črpa iz avtoričinih lastnih spominskih zalog, v zapisih se pokaže topel, s prisrčno ljubeznivostjo prepojen sentiment, ki ga junakinja (in z njo avtorica?) goji do svojega otroštva. Sentiment, ki z najlepšimi in najtoplejšimi barvami, vonji in občutki tli v vsakem, ki mu je bilo podarjeno srečno otroštvo, in ki se, pomešan z občutki globoke hvaležnosti do vseh, ki so k temu pripomogli, lahko kaj hitro prelevi v željo, da bi bilo vse skupaj dobro zapisati. Seveda pa to ni zagotovilo za zanimivo branje. In prav ta težava pesti predvsem "koprške" prigode iz prvega dela romana, ki se s počasnim in drobencljivim korakom potika po stezicah, uličicah in pomolih zgodnjega otroštva, medtem ko stvari po selitvi v Ljubljano stečejo v nekoliko živahnejšem tempu. Prejšnje otroške zadeve zamenjajo nova prijateljstva, prve simpatije, najstniške revije in razne lumparije, od žaljivih grafitov do prvega preizkušanja hiperdružabnih kapacitet alkohola. S slednjim je posredno povezan prelomni tragični dogodek, a prelomni zgolj v smislu, da se na tej točki prelomi roman in bralec o Ireni vse do kratkega epiloga na koncu ne izve ničesar več. Na kakšen način je epizoda s prijateljčino neuravnovešeno varuško Fani prelomna za življenje same junakinje, ostane skrivnost. Jezik prvega dela je preprost, s čimer sicer, glede na to, da gre za otroške spomine, samo po sebi ne bi bilo nič narobe, če ne bi vse skupaj na trenutke delovalo nekoliko suhoparno in se ne bi dialogi, čeprav neštevilni, zdeli precej odvečni in poljubni.

Roman v drugem delu ob iskanju ozadja prelomnega dogodka omahne v preteklost; prvoosebno pripoved prvega dela zamenja tretjeosebna. Mesto protagonistke zasede Fani, ki se po nekaj tragičnih preizkušnjah iz rojstne Ljubljane preseli na Haiti in tu pod žgočimi sončnimi žarki in (navidezno) opojno preproščino otoškega življenja poskuša vnovič zadihati. Ko bralcu prekriža pot, ji je to že nekako uspelo: strastna čutna ljubezen do lepega temnopoltega moža je omehčana in poduhovjena z majcenim bitjem, sedom njune ljubezni, ki ga nosi pod srcem, premnoga božanstva haitske magije pa (po njenem prepričanju) bdijo nad njihovo srečo. Vse bi bilo lepo in prav, če ne bi bil lepi in mladi Widson falot, ki mu zlepa ne najdemo para in si je na vrat nakopal tolikšna bremena, da mu ne morejo pomagati niti uroki, zakletve in žrtvovanja njegove matere niti sam veliki Domballah. Fani, gnana od blažene sreče nosečniških hormonov, ne vidi, da njen dragi vsake toliko časa oplaja tudi druge ženske, kaj šele, da bi v njegovi nenehni odsotnosti, nervozi, polomljeni roki in ne nazadnje zadržirano nevrotični vznesenosti znala prepoznati znamenja nevarnosti, ki jih utegne v njeno gnezdece zanesti Widsonova odvisnost od neke vrste iger na srečo. Morda bi bila bodoča družinska sreča nekako ohranjena, če ne bi Widson zaigranega denarja dolgoval ravno najbolj nečloveško brutalnemu, posiljevalskemu in od nenehnega alkoholnega delirija nerazsodnemu človeku. Norec seveda dolžniku ne odpusti, temveč se nad njim surovo znese, kar v Widsonu nakopiči željo po maščevanju, in vsa zloveščost, ki je bila s Fanijinim izbruhom napovedana že v prvem delu knjige, prežeče stegne kremplje nad njeno usodo. Seveda maščevanju sledi novo maščevanje, tako grozljivo in okrutno, da bo pretreslo tudi najtrše bralce. Tako se sklene drugi del romana, tretji pa v kratkem sestavku poskuša utrditi sicer razmeroma šibko vez med junakinjama prejšnjih delov.

“Sonce se je spuščalo v morje in sol je obliznila žarke. Potepuški psi s prašnih ulic so dvigovali ušesa, ko je zvok pesmi zaplaval čez nebo. Kača se je zvijala počasi in zapirala krog. S hriba nad kreolskim mestom, na samem robu Karibskega otočja, se je zaslišalo petje starega Picota. In Levanda je sklenila svoj objem.” Roman se tako zaključi v slogovno izpiljeni maniri, za vsebinsko enovitost drugega dela pa poskrbi kača Levanda, ki se kot slutnja plazi skozi zgodbo in precej drugače sklene svoj objem, kot si je to predstavljala Fani. S tem se celovitost in vsesmielnost magičnega sveta pokaže kot dokaj trhlo in iluzorno zatočišče pred življenjem, predvsem v tako revnem, od državljskih vojn razklanem in krutosti vajenem kraju, kot je Haiti. Vsebinski poudarek drugega dela je junakinjina intimna usoda, razmere v tej revni državi avtorica obdela

le v dveh kratkih, ločenih odstavkih, ki vzbujata vtis, da sta se v romanu znašla zgolj po naključju.

Sicer je večina elementov drugega dela spretno povezana, tektonika je veliko trdnejša in smiselnejša od prvega dela (in celo od celote). Odlično na primer funkcionira simbolni pomen limonovca, ki ga v družinsko srečo spreobrnjeni Widson zasadi na vrtu, kamor je zakopal z maščevanjem in krvjo prepojeni ukradeni denar. Magično se preplete s svetom trdne realnosti, saj drevo zraste nenavadno hitro in postreže z obilnimi sadovi. Ko ob koncu Widsona pretekli grehi dohitijo, se limonovec v hipu usuje, z njega popadajo vsi plodovi in pokažejo, kako se bo čez nekaj trenutkov kot hišica iz kart sesula tudi družinska sreča.

Prva težava romana *Zaspi, mala moja, zaspi* je njegova narativna dvodelnost, pri kateri eden od delov bolj ali manj stagnira, drugi pa rine v svojo smer. Druga težava je, da je prvi del po vtisu, ki ga pusti, nepri- merno šibkejši od drugega. Prav ta težava sicer kaže tudi na avtoričino spretnost ustvariti zelo različne pripovedne tokove – predvsem v drugem delu pride do izraza njen smisel za jezik in zgodbo –, le v formi romana bi se ti lahko povezali v bolj smiselno celoto.